

SOOME-UGRI SEMINAR

6. detsembril 2011 toimus Eesti Keele Instituudis iga-aastane soome-ugri seminar, mis seekord keskendus taas leksikoloogiale ja leksikograafiale.

Vilja Oja (EKI) rääkis soome-ugri keelte pallinimetuste päritolust ning andis lühiülevaate palli kasutamise ajaloost. Ta juhtis tähelepanu sellele, et enamik soome-ugri palli tähistavaid tüvesid on laenulised, algupäraselt germaani, slaavi ja turgi keeltest. Tähtsamad nimetamismotiivid on 'kera', 'palli viskekaar', 'pallimäng' või 'pallilöömisvahend'.

Tuomas Huumo (TÜ) kõneles liikumisverbide metafoorilisest kasutamisest soome ja eesti verbide *tulla* ja *mennä/minna* põhjal. Ettekandes vaadeldud näited väljendasid mingit seisundimuutust.

Gerson Klumpp (TÜ) rääkis kamassi keele murdelisest kihistumisest. XX sajandi lõpus väljasurnud kamassi keelt on jäädvustanud mitu põlvkonda uurijaid ja olemasolevatest kirjalikest materjalidest võib kindlaks teha mitu kamassi keele murret, mida kunagi kõnelesid erinevad kamasside rühmad, kuigi XIX sajandi lõpuks olid nad ühte külla elama asunud ja omavahel segunenud ning kamassi keel oli hääbumas.

Iris Metsmägi (EKI) tutvustas valmivat eesti keel etümoloogiasõnaraamatut, pöörates tähelepanu polüseemia ja homonüümia kajastamisele. Sageli pärinevad praegusaja homonüümsed sõnad ajalooliselt ühest polüseemsest tüvest, kuid esineb ka vastupidiseid juhtumeid, kui tänapäeva polüseemsed tüved on tegelikult etümoloogiliselt homonüümid. Sõnaraamatu koostamisel on aluseks võetud 2006. aasta ÕS-i märksõnastik. Tuletised on üldjuhul välja jäetud, v.a sõnad, mis formaalselt on tuletised, kuid mille tüvi pole selge. Lähedastele tüvedele on vastastikku viidatud. Sõnaraamatus on kõik eesti

keele tüved, tüvede etümoloogilised vasted, laensõnade puhul ka laenuallikas ning vanemate laenude puhul valikuliselt laenuallika tütarkeelte vasteid.

Udo Uibo (EKI) rääkis oma koostatavast etümoloogilisest sõnaraamatust, mis on eelnevalt tutvustatuga võrreldes mõnevõrra teistsuguse koostamis põhimõttega. Peale tüvisõnade käsitletakse ka etümoloogiliselt huvitavamaid tuletisi ning samuti võõrsõnu. Lähtutud on sellest, mis võiks tavainimesele rohkem huvi pakkuda. Osalejad said tutvuda mõne näidisartikliga.

Kristel Uiboaed (TÜ) tutvustas murrete uurimise statistilisi meetodeid. Veebipõhise Gabmapi programmi (www.gabmap.nl) abil on võimalik uurida sõnavara ja süntaksi varieerumist. Programmis saab esitada tabelina murdeandmestikku ja koostada selle põhjal murdekaarte. See aitab leida sisestamisel tekkinud vigu (kordused, valed murdenimetused jne). Puuduseks on, et kaardi punktide vahele ei saa loomulike piire tõmmata. Samal ajal võimaldab programm murdetunnuste mitmemõõtmelist skaleerimist ja klasterdamist.

Liivi Hollman (EKI) kõneles koostatava viipekeele sõnaraamatu põhimõtetest. Viipekeele õpetajad ja sõnaraamatu koostajad on iseõppijad. 95 % kurtidest lastest sünnib kuuljatele vanematele ning seetõttu ei õpita viipekeelt vanematelt. Varem on ilmunud kaks viipekeelt tutvustavat raamatut – „Kõnelevad käed” (1988) ja „Abimaterjale...” (1990) –, kus on kokku 500 viibet. Uue sõnaraamatu viibete valikul lähtutakse eesti keele põhisõnavarast, lisatud on paarkümmend kurtidele olulist märksõna (nt *viipelema*, *kurt*, *kuulja*). Ta tutvustas ka viipekeele internetisõnastikku, kus on otsingu võimalus suulisest keelest lähtuvalt, seega on see suunatud kuuljatele. Et kurdid saaksid otsida, on vaja otsingut käe-

kuju, moodustuskoha ja liigutuse järgi. Samal põhimõttel on koostatud soome viipekeele sõnaraamat. Probleemideks on sellisel otsingul käekuju muutus, liitviiped, liigutuse iseloom või suu liigutus eristava tegurina.

Karl Pajusalu ja Triin Todesk (TÜ) tutvustasid peagi ilmuvat Mulgi murde sõnaraamatut. See on mulkide koostatud ning mõeldud mulkidele ja kõigile murdekeelehuvilistele. Sõnaraamat hõlmab kogu põhisõnavara (ka kirjakeelega identseid sõnu) ja iseloomulikke mulgi tüvesid. Tänapäeva sõnavara erineb tunduvalt vanast maaeluga seotud sõnavarast. Sõnaraamatu toimetamisel on kasutatud EKI sõnaraamatuprogrammi EELex.

Jelena Kallas (EKI) rääkis võimalustest, mida annab korpusleksikograafiline tarkvara Sketch Engine eesti keele sõnastike koostamiseks. Andmebaasis on mitmekihiline märgendus: morfoloogiline, süntaktiline ja semantiline. Pro-

gramm võimaldab kindlaks teha ahelverbid ja prepositsioonilised verbid (nt *kellegi eest seisma, naerma ajama*). Edaspidi tuleks rohkem tegelda tugi-verbiühendite ja väljendverbidega. Korpuse moodustavad praegu 75 % ulatuses ajakirjandustekstid, lisada tuleks ilukirjandust ja suulist kõnet.

Seminari lõpetas „Vanapärase Võru murde sõnaraamatu” esitlus. Raamatu koostaja Inge Käsi (EKI) kõneles võrukeelses ettekandes sõnaraamatu valmimisest ja sellest, mida sõnaraamatust leida võib. Hella Keema aastatel 1963–1986 Rõuge ja Vastseliina kihelkonna aladelt ja Setumaalt kogutud murdesõnavara alusel koostatud sõnaraamatus on märksõnadele antud kirja-keelne vaste ja esitatud ka rikkalikult näitelauseid, mis on abiks kõigile võru keele õppijatele ja muidu huvilistele.

SVEN-ERIK SOOSAAR